

Landskap: Småland. Upptecknat av: Folke Neij
 Härad: Tveta. Adress: Sjöbergs Egendom, Tenhult.
 Socken: Järsnäs Berättat av: A.V. Höglund
 Uppteckningsår: 1935. Född år 1856 i Järsnäs.

Uppteckningen rör F I S K E I: R E D S K A P.

Upplysninger ang. meddelaren.....	sid. 1.
Fiskevatten.....	" 2.
Fasta avstängningar.....	" 2.
Flyttbara fiskfällor.....	" 4.
Självfångande nät.....	" 6.
Notar.....	" 8.
Håvar.....	" 9.
Krokfiske.....	" 10.
Ljustring.....	" 14.
Klubbning.....	" 14.
Skjutning.....	" 14.
Sprängning, förgiftning.....	" 14.
Snarning.....	" 15.

Skriv endast på denna sida!

15 bl.

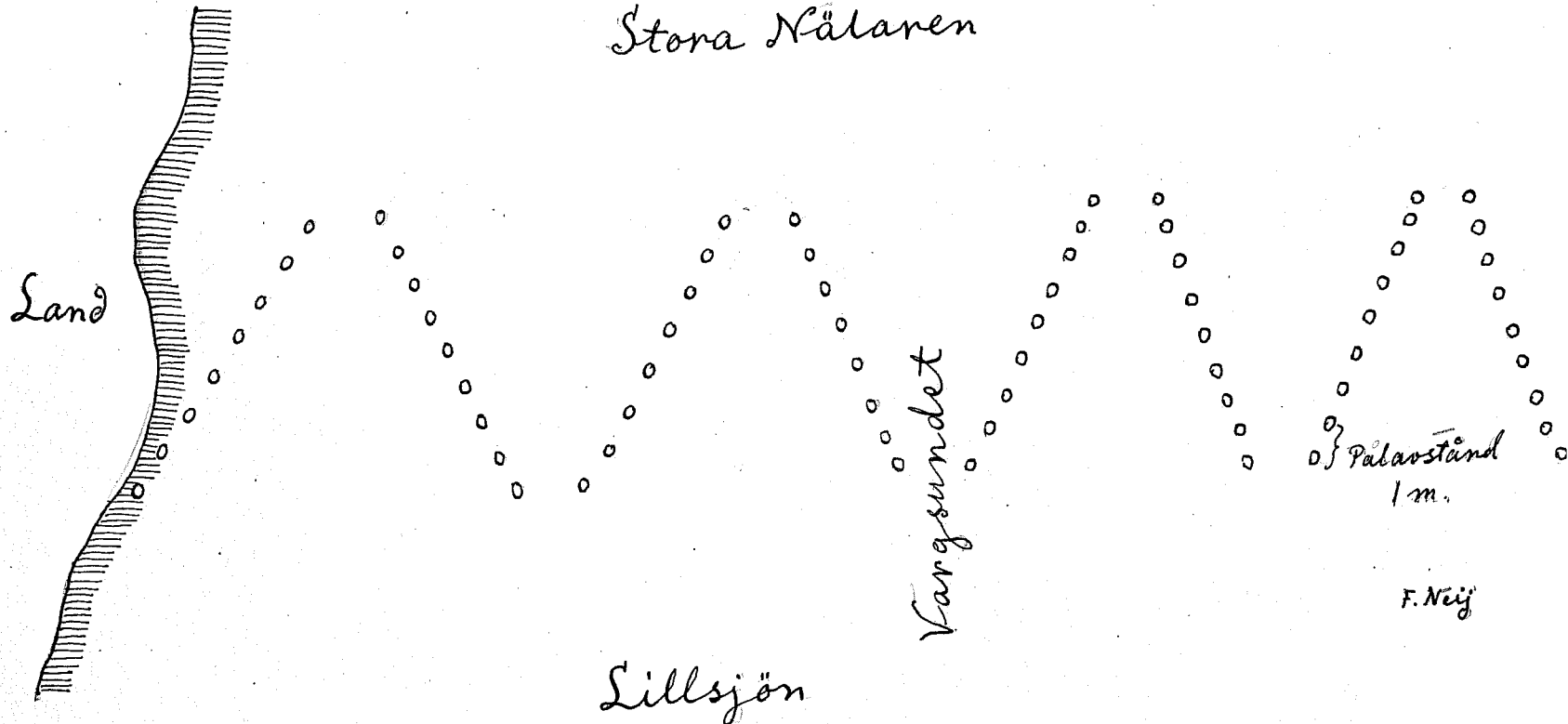
F. torparen, fiskaren A.V.Höglund, Sund, Nätarn, är född år 1856 i Järnsnäs. Han har sedan tidiga år sysslat med fiske, till att börja med åtföljande sin på området mycket kände fader, som dog 92-årig år 1919. Höglund är en trots sin höga ålder vital och iakttagande man med gott förstånd. På fornforskningens område har han bragt i dagen tvenne björkar, vilka enligt sakkunnigt utlåtande på sin tid blivit fällda med stenyxa, samt en urgammal ekstock, urholkad till båt, vilken han hembjöd åt Nässjöborna. Han är meddelsam utan att förlora sig i berättelser utanför ämnet, vilket ju annars är rätt vanligt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

.....
.....
.....
Kvarlämnat av författaren

.....
.....
.....
verkar

.....
.....
.....
i Vargsundet.

H. Br. L. Djup Diam.

Ägare:

Negativ.

.....
.....
.....
Folklied

Beskrivning: *Se sid. 2 i uppteckningar från Järnmå*

Omändringar:

Användning:

Historia:

Litteratur:

Anmärkingar: *Tekningen gjord efter beskrivning*

Ant. av:

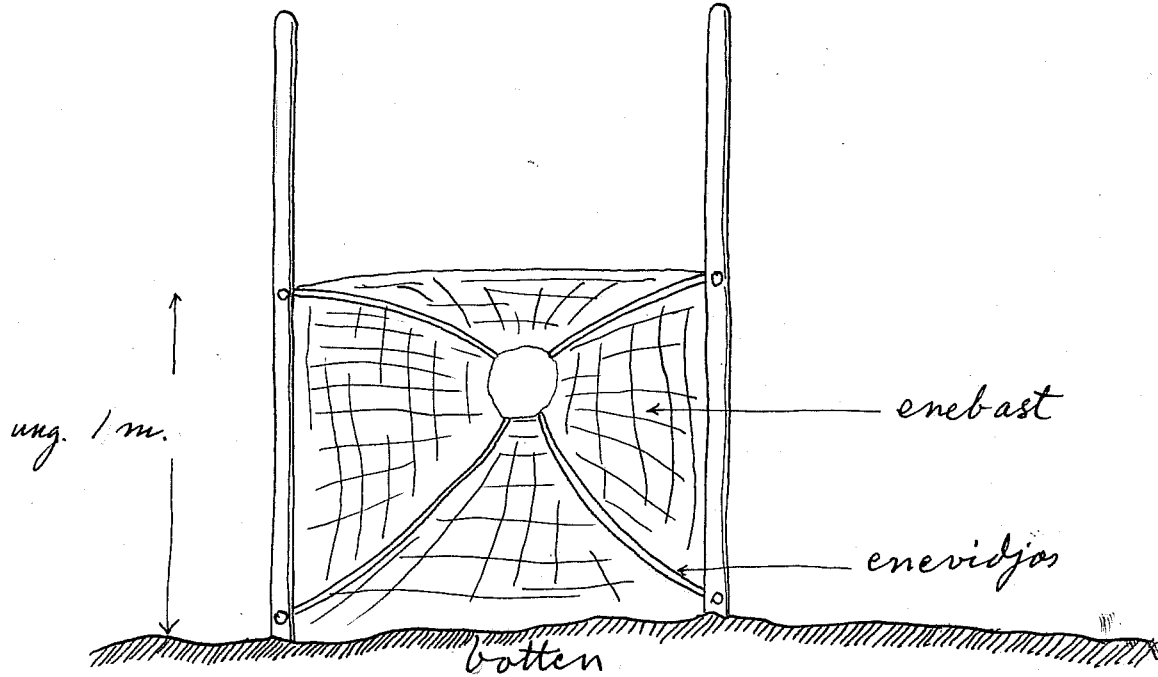
4623

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Stegmjäle"

2 b.

av typ som an-
vänder i verkarna
i Varggrundet.

H. Br. L. Djup Diam.

Ägare:

Negativ.

Folkminnesarkivet

Beskrivning: *Se sid 2 i uppteckningar från Järnås*

Omändringar:

Användning:

Historia:

Litteratur:

Anmärkingar: *Teckningen gjord efter beskrivning.*

Ant. av:

4623

1. De fiskevattnen, från vilka meddelaren har sina erfarenheter, äro Ylen och Nätaren med kringliggande småsjöar samt Nybrohultsån.

2. Bland fasta avstängningar på orten märkas: 2/ Katsor (här kallade trämjärdar) av spingat (i flere tunna remsor kluvet grane med ingång av enebast och ingångens förlängning (gimme) av tagelsnodder. 3/ Forntida verkar ha vid lågvatten upptäckts framemot norra mynningen av Vargsundet. Vattnet stod i fjol så lågt, att anläggningarna skulle kunnat fotograferats, men står nu över desamma. Avstängningarna bestå av långa rader ganska tätt i botten nedslagna, grovt dimensionerade pålar av trädstammar. Varje sådan rad står i vinkel med den näst angränsande, så att de tillsammans bilda en sick-sack-linje. Vinkelspetsarna såväl utåt Stora Nätarn som inåt Vargsundet äro öppna. Mellan pålarna ha granar och granruskor varit iflätade, och de öppna vinkelspetsarna ha varit förstängda med ett slags primitiva fångstanordningar, s. k. "stegmjäla". Dessa senare bestodo av tvenne vid den öppna

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

4623

vinkelspetsens kanter islagna särskilda pålar med borrhål nere vid botten och likadana hål omkring en meter högre upp. I dessa fyra hål sutto tjockändarna av fyra smärre enstammar med toppändarna utåt vinkelspetsens förlängning. Toppändarna voro samantvingade till en tilltäppbar mynning för fångstens urtagande, och mellan de fyra kanter, som enstammarna bildade, var inflätat enbast. För ingången satt en 'hatt' eller ingångsträtt, likaledes av enbast. Då riset i pålraderna gick ända upp till vattenbrynet, måste nu fisken, i vad riktning den kom, till slut hamna i mjårdarna, såvida den icke gick i sundets allra djupaste mittelfåra, dit verkarna icke nådde. Dessa ha emellertid gått mycket långt ut. På ena sidan kunde iakttagas fyra mjårdporter i vardera riktningen, och troligen har anläggningen från andra stranden av sundet varit av liknande omfattning. Se teckningar å särskilda kartonger. 4/ Håmmor med risarmar fastpålade hava lagts nästan var som hälst i sjöarna med ingången vänd mot land, dock hälst, där det var dybotten, så att pålarna kunde fästas. Se fig. 1.

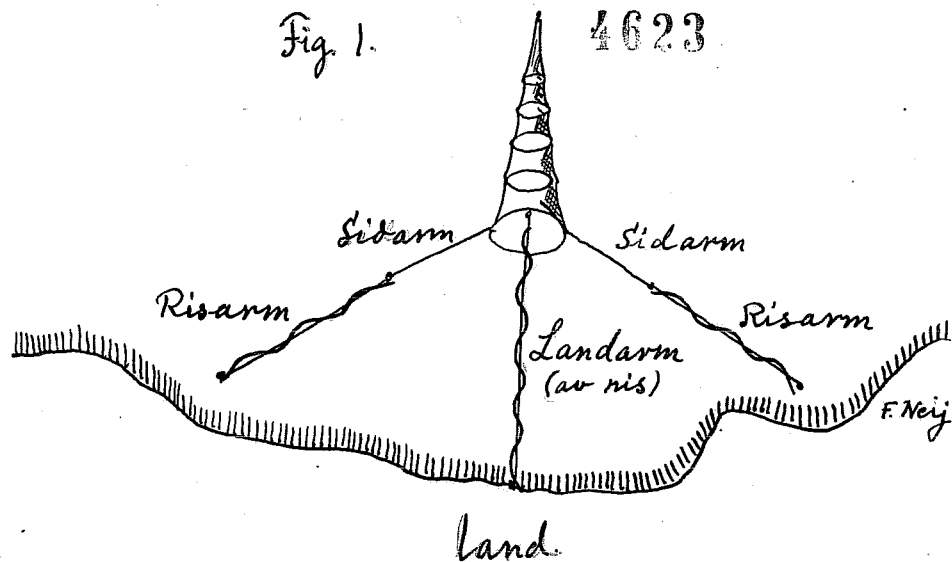
Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
3.

Fig. 1.

4623

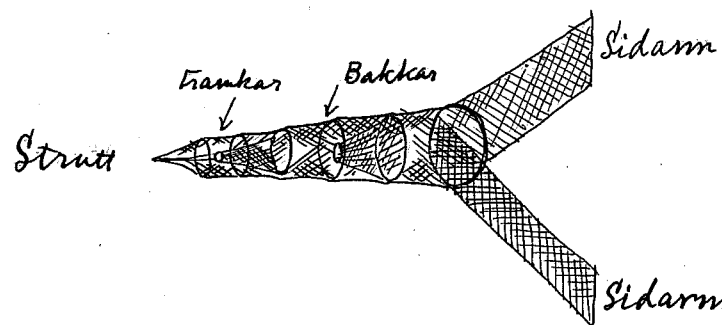
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.

3. Av flyttbara fiskfällor hava använts: a/ Sänkmjårdar. Tillverkningsätt som under katsor är beskrivet. De hade endast en ingång och voro av rund genomskärning. Öppningen för redskapets vittjande var omkring två dm. vid och hölls stängd genom att man i densamma prässade in granris. Skillnaden mellan mjärde och hånna är den, att mjärden är mindre och saknar armar. Något bete eller lockmedel i mjärden användes aldrig, men väl försågs den med ett underlag av granris och övertäcktes ävenledes med granris. b/ Håmmor med i botten fastpålade risarmar ha brukats som under 2. 4/, be-

skrivits. De ha ursprungligen endast varit försedda med tvenne armar, sidoarmar och voro av varierande storlek, en del med meterhöga ingångsbågar, en del med blott hälften så vid ingång. Vanligen ha de icke haft mera än sex bågar och endast en ingång. Håmmans yttersta, spetsiga ända kallas här strutt och är av samma material som håmmen. Inga yttre förstärkningar på håmmen. Håmmen fästes med stakar eller pålar i botten, men om denna senare är stenig, genom i armarnas undertältn fästa stenar. Någon särskild markering av håmmornas läge har ej brukats. Småhåmmor utsättas stundom tre å fyra bakom varann med strutar-
na utåt sjön, se fig. 3.

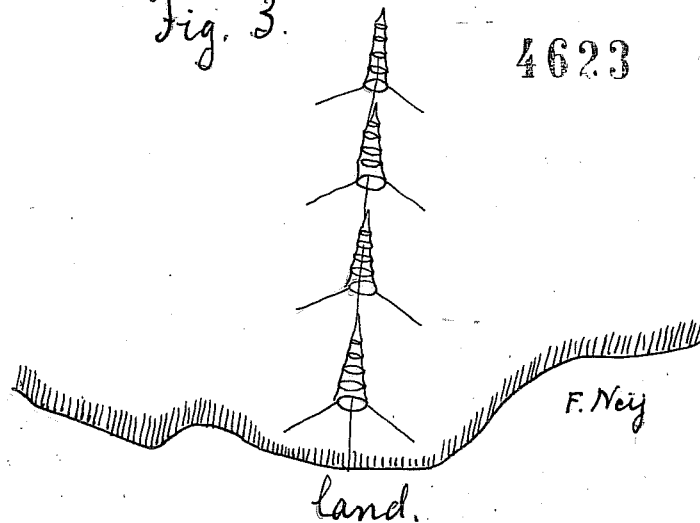
Fig. 2.

F. Nilj
Se även foto.

Fig. 3.

4623

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

4. Av självfångande nät ha endast lägg-
nät brukats.

a. De tidigaste näten voro hembundna sådana av 'tåge-
garn' (lingarn).

b. Tålnarna voro av grova linsnören.

c. Flötorna voro 'barktreller'.

d. Sänkena gjordes "utå" ler".

e. Näten bundos med 1 tums, 1 verktums maskor m. fl.
dimensioner. Knuten var förr s.k. äkta knut (i motsats till
'kåringknut') d.v.s. vad man på sjömansspråket kallar råbands-

knop. Denna knut hade emellertid den olägenheten, att maskan ville vidga sig vid påfrestning, varför man senare övergått till en mera invecklad knut, som mera liknar de köpta nätens.

f. På övertäl'n skjutes 'hällta' (hälften). Här ha brukats 6 fot, 5 fot och 4 fot djupa nät av varierande längder.

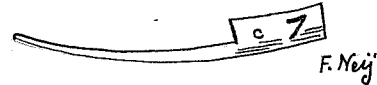
g. Näten färgas i ett bad av bresilja och vitriol. Anledningen till att de färgas är, att mört och aborre sky näten, om de äro ofärgade. För gäddfiske spelar däremot färgen egentligen ingen roll, ty den går på näten ofärgade också.

h. Pulsstång användes förr. Den tillverkades så, att en lämplig liten gran drogs upp med roten, skalades och ansades av litet vid roten, varefter denna fick tjänstgöra som 'klump'. Numera begagna sig bönderna olovligen av pulsstänger, gjorda av en stång med påspikad 'ansjovisbulle' (ansjovisburk), vänd med öppningen från stängen, "när di blir utan mört te' si'a krabbemjåla". Nätstickorna ha icke brukat förses vare sig med datum eller bomärke men väl med en siffra, utmärkande nätets

4623

maskstorlek, så betydde t. ex. siffran 7 på nätstickan sju varvs maskstorlek.

5. N o t a r.

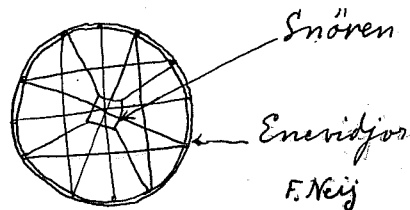
- a. Materialet i notarna har varit lingarn.
- b. Tålnarna av hampa.
- c. Flötena ha utgjorts av trälappar.
- d. Sänkena voro av horn.
- e. 15 m/m maskstorlek och knuten tidigare beskrivna

"äkta knut".

- f. Boningen "hällta" enligt ovan.
- g. Notarna färgades aldrig.

a. Notens olika delar voro armar, kalv. Flötet på kalven kallades kråka och flötena över huvud för 'flär' (plur.) Där 'notrepen' vidtogo voro bågarna, på vilka armarna upplades vid inhalandet, se fig. 4.

Fig. 4.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

b. För uppläggning av notrepen vid inhalningen användes klynna och vid isfiske kälke.

c. När man drog not över dybotten, brukades granruskor i armarnas sänken.

d. För att rensa upp varpen drog man med järnkedjor.

e. Notar förekommo i större och mindre dimensioner utan annan beteckning än stor not, resp. liten not.

f. Endast notar med kil, här kallad kalv, ha varit i bruk.

g. Beträffande armarna kunde endast meddelas, att var arm var "femton fanga' frå' kråka' te' 'bågen'".

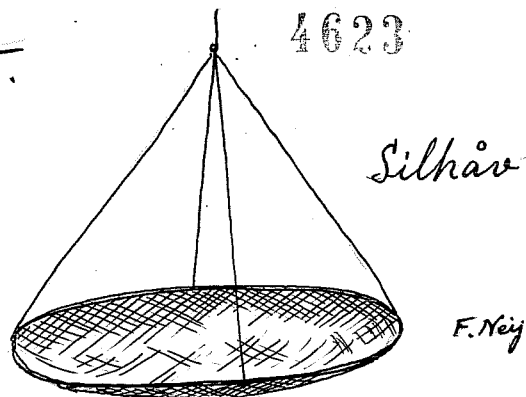
7. H å v a r:

a. Sänkhåvar av ungefär samma modell som de köpta ha använts vid kräftfångst.

b. Silhåvar för agnfångst. De bestå av en ståltrådsbåge med ungefär 7 d/m diameter och därpå spänt mycket finmaskigt nät. Håven uppbäres av fyra snören, som löpa ihop i en punkt.

Fig 5.

4623

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

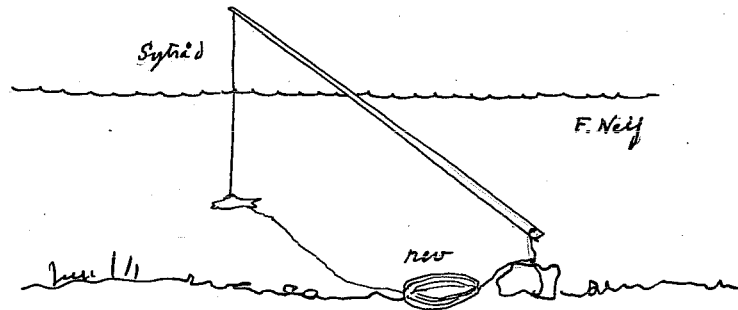
—*—
10.

c. Stora undertagshävar med 30 m/m maskor användes som hjälp vid krokfiske och mindre dylika med 15 m/m maskor vid kräftfångst. Båda dessa slags hävar äro med rund ståltrådsbåge och skilja sig på intet sätt från dem, som nu användas.

8. K r o k f i s k e .

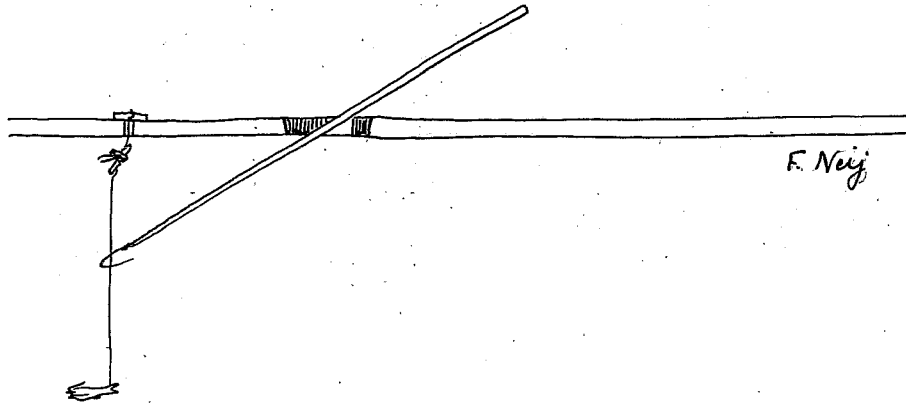
a. Med agn. 1/ Metning: Som krok har använts köpkrok och till rev tagelsnodd. Spöet har varit av gran. Som masklåda har man mycket använt sig av en träsko, skakat fram mask åt hälländan vid behov och sedan låtit maskarna glida in i tåändan, där de voro skyddade mot sol. 2/ Ståndkrok i öppet vatten har utsatts både på spö från stranden, på spö i botten och på förankrat spö. Detta utgjordes av ett ungefär 6 m. långt granspö. Från lilländan på detta hängde en sytråd, i vilkens nedre ända

en krökt knappnål var fäst. Nålen trädde i ryggen på mörten, så att denna hängde horisontalt. I spöets storända fastgjordes en ankarsten, i denna reven, som fick ligga i en lös rundel på botten och med sin andra ända bands vid mässingstafsens ögla. Mässingstafsen var på vanligt sätt inträdd genom betesmörtens mun och ut genom analöppningen, så att kroken satt i betesfiskens mun. Se teckningen.

Vid ståndkroksfiske med pinne över en vak gick man så till väga, att man gjorde minsta möjliga hål för krokens utsättning, vilket hål sedan kunde frysa igen och bli tämligen osynligt. Därefter gjorde man en bit därifrån ett större hål, från vilket

man med en smäcker krokförsedd stång kunde få tag om reven och draga till sig denna för bytets infångande. Detta för att försvåra tjuvvittjning. Härvid användes ibland hemgjord dubbelkrok.

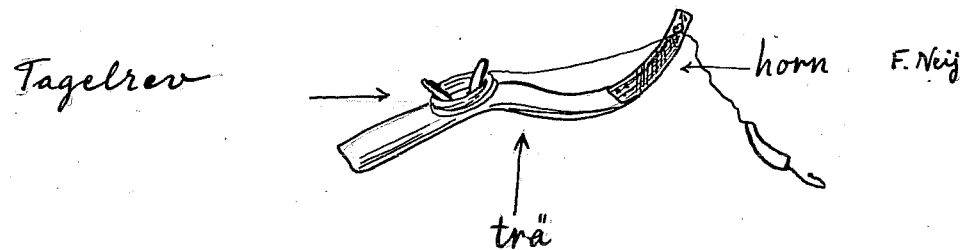
4/ Långrevsfiske har bedrivits obetydligt. Man har därvid använt rev av 12-trådigt s.k. vattengarn om 200 krok. Man har haft 5 meters avstånd mellan tafsarna, som bestått av 6-trådigt vattengarn. Reven upplägges och förvaras i särskilt gjord låda med skåror på tvärvägen runt överkanterna. Betet påsättes före utläggningen, tafsarna införs i skåror och betet blir hängande runt lådans ytterkanter. 5/ Utterfiske har i dessa vattendrag icke idkats mer än omkring ett tjugotal år. Man

4623

Man begagnar sig av enkel utterbräda med blybelastad underkant. Utterbrädet är icke försett med riktningsomkastare.

b. Med konstgjort bete. 2/ Pimpling brukas såväl på is som i öppet vatten med 'pimpelmete och blänke'. Korg, isbill och skovel komma vintertid till användning på isen.

"Pimpelmete"

c. Av ryck- och huggkrokar ha förekommit lakakrona av i uppteckningarna från Öggestorp visad modell samt 'lakasporre'. Lakasporren består av endast fyra krokar. Dessa äro försedda med hullingar, och deras gemensamma skaft är inbäddat i en nedtill förtjockad blyten. Utefter denna alltså lodrätt stående blyten fastbindes en kluven mört med huvudändan uppåt. Den är fäst endast i huvudändan, varigenom den vid redskapets

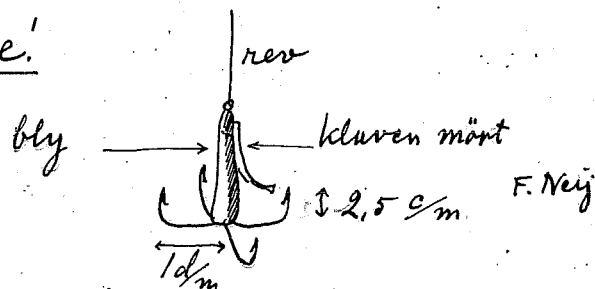
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.

4623

höjande och sänkande rör på sig och drar fiskens uppmärksamhet till sig. Se teckningen.

'Lakasporre'

9. L j u s t r i n g bedrevs förr med i uppteckningarna från Stensjön beskriven ljustermodell dels till fots, dels från båt. Vid vadandet begagnade man sig av bloss, vid ljustering från båt av halster av samma typ som i Stensjön och fastsatt utvändigt på akterspegeln.

10. K l u b b n i n g användes huvudsakligen för lake. Man begagnade därvid vanligen yxnacken.

11. A t t s k j u t a fisk med vanlig jaktbössa brukades förr men är nu bortlagt.

12. S p r ä n g n i n g har icke veterligen förekommit här,

13. e j heller f ö r g i f t n i n g .

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14.

4623

14. S n a r n i n g av gädda med smidig mässingstråd på spö har icke varit ovanlig. Man sänkte snaran i utvidgat skick, förde den försiktigt närmre en i solskenet stillastående gädda och sökte framifrån träda snaran över huvudet på denna. Hade man lyckats härmed utan att skrämma fisken, var det att hastigt dra upp, varvid snaran drogs åt och gäddan måste följa med..

mmmmmmmmmmmmmmmm

F. Neij

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15.